

VALÓRA VÁLT ÁLMOK BÖGÖTÉN

Az épületek létrejöttét, felújítását mindig célok határozzák meg. Állapotuk híven tükrözi az ott folyó életet, és annak a közösségnek az igényességét vagy igénytelenségét, akik birtokolják. Ha azt látjuk, tapasztaljuk, hogy remek építészeti értékek tömegei mennek tönkre az évtizedek során, vagy maradnak funkció nélkül, akkor ott a bajok okát nem az egyszerű emberekben kell keresni.

Egy kistelepülés lakóinak nincsenek nagy álmai, az egyéni boldoguláson túl csupán néhány alapvető dolgot szeretnének elérni. Többek között utat, járdát, csatornát, gyermekeknek elérhető közelségben óvodát és iskolát, közösségi tereket, amelyeknek a kialakítását, formáját – az általuk elfogadott szakember közreműködésével – maguk határozhatják meg. Örülnének egy-egy képzett közművelődési szakembernek is, aki – sok esetben egyedüli értelmiségiként – fontos kulturális missziót tölthetne be a településen. Hiszem azt, hogy ha ennél kevesebbrel is beérjük, azt igénytelenségnek hívják, amelyet a jövőnk érdekében nem engedhetünk meg magunknak.

Bögöte község Vas megyében, a Kemeneshát és a Kemenesalja határán található, 326 lakosú kistelepülés. A földrajzi környezeti adottságok folytán feltételezhető, hogy Bögöte területén, a Marcal felé siető Kódó patak mentén – leginkább a dombok vízhez közeli lejtőinek alsó harmadán – az őskor óta lehettek települések.

Figyelemre méltó a község elnevezése, amely a 'bölc' jelentésű türk „bögü” szóból származó személynév. Eredete és típusa alapján a legkorábbi helyneveink közé tartozik, vagyis a honfoglalás korától számolhatunk a maival megegyező nevű település létevel, amelyet Árpád-kori leletek is bizonyítanak. Ezen a tényen mit sem változtat, hogy Bögöte első említése egy fennmaradt oklevélben 1387-re datálható.

Bögöte létrejöttében döntő szerepe volt egy nemzetközi jelentőségű távolsági útnak. Ez a Szé-

kesfehérvárt Vasvárral és Itáliával összekötő kereskedelmi és hadi út „Római Katonák Útja” néven vált ismertté.

A településen számos híres ember született, élt és alkotott: *Szilasy János* (1795–1859) egyetemi tanár, filozófus, pedagógiai író, nagyváradi kanonok; *Ivánkovich János* (1807–1877) 1848-as országgyűlési képviselő, 1849-ben a megye kormánybiztosa, a szabadságharc leverése után távollétében halálra ítélték, 1868-tól Vas megye alispánja; *Gróf Batthyány Ervin* (1877–1945) reformiskolát épített és működtetett 1905-től a cselédgyermekek számára, továbbá lapkiadó, mecénás volt; *Nádler Herbert* (1883–1951) Batthyány gróf bögötei birtokának intézőjeként ismerkedett meg a vadászattal, és a leg-híresebb magyar vadászok (Kittenberger Kálmán, Széchenyi Zsigmond) közt tartják számon, az általa kidolgozott trófeabírálati képlet (Nádler-pontok) nemzetközileg is híressé tették; *Prof. dr. István Lajos* (1922–2007) Széchenyi-díjas, nemzetközi hírű hematólogus, sikeres közéleti személyiség.

A legenda szerint Berzsényi Dániel is többször megfordult a településen, és egyik alkalommal niklai birtokára igyekezvén a jelenleg István-hegynek elnevezett kilátó-dombon írta a „Búcsúzás Kemenes-Aljától” című versét.

Talán a szerencsének is köszönhető, hogy a falut „birtokló” kisnemeseink, földbirtokosok, de a parasztok is a gazdasági modernizáció hívei voltak, hisz elsők között hozták be külföldről a legkorszerűbb technikát, amelyet aztán maguk is tovább fejlesztettek.

Az egyik földbirtokos, *Horváth Miklós* gazdaságában jött létre az Universal Műbútor- és Épületasztalos Árugyár, valamint bádigos és lakatosüzem, amely fontos népességmegtartó erőt jelentett a falu számára. Az ő tulajdonába került a Bozzay Imre által 1875-ben épített emeletes kastély, amely a család

di birtok központja volt. Az épület az államosítást követően, a 70-es években a helyi termelészövetkezet tulajdonába került, és ebben az időszakban nagyon leromlott az állapota. Ma egy osztrák állampolgár tulajdona, aki megkezdte a felújítását, eredeti állapotának helyreállítását.

A község másik földbirtokosának, gróf Batthyány Ervinnek is volt egy úrilakja, kúriája, amely a község központi részén található. Később István Lajos családjának a tulajdonába került, akinek a leszármazottai részben jelenleg is birtokolják. Az épület felújítása folyamatban van, és a társtulajdonos, Serediuk Péter festő- és grafikusművész alkotóházként szeretné működtetni.

A XX. század fordulóján az uralkodó osztály látszólag fontosnak tartotta a népoktatást, de az eredményességre nem sok gondot fordított. Bögötén például 1870-ben új épületet kapott az egyházi népiskola, de jellemző volt a „hiányzásokat eltűrő, elnéző” oktatási gyakorlat, mert a tavaszi munkák megkezdését követően nem csak a szülőknek, hanem a gyermekeknek is dolgozniuk kellett, amelyek eredményeképpen a lakosság 20%-a analfabétaként lépett az új évszázadba.

A régi iskola épülete 2003-ban került átalakításra, amelynek a földszintjén található a polgármesteri hivatal és a körjegyzőség. Sikeres pályázat révén 2004-ben a tetőtérben került kialakításra a „Gyeregház”, amely számtalan program helyszínül szolgál. E helyen működik az e-Magyarország-pont, ahol a lakosság az ingyenes internetes hozzáférés mellett informatikai és nyelvtanfolyamokon vehet részt. Itt rendezzük a vállalkozói fórumokat, és szívesen adunk helyet a civil szervezetek rendezvényeinek is.

Rendkívüli jelentőséggel bírt a XX. század elején gróf Batthyány Ervin reformiskolája, amely a hatalmat birtoklóknak óriási ellenállást, haragot váltott ki, hisz félték attól, hogy érdekeikkel ellentétes folyamatok indulnak el, akár országosan is. A gróf hitt abban, hogy az ipari forradalom eredményeképpen csak kiművelt emberfőkkel lehet az ország fejlődését biztosítani, felgyorsítani. Egy olyan világról álmodott, amelyben tehetsége és képessége szerint mindenkinek megvan az esélye érvényesülni („megélni”), és ehhez minden gyermek számára biztosítani kell egy korszerű, jó szakmai színvonalon működtetett iskolát.

A gróf hozzálátott nagyra törő terveinek megvalósításához. Felépítette, és az akkori korban legmodernebbnek számító berendezésekkel, eszközökkel felszerelve 1905. október 5-én megnyitotta az iskolát. Ebben hűségese barátja és számtartója,

Nádlér Herbert is segítette, aki szívügyének tekintette és a gróf távollétében is működtette az iskolát. Szabó Ervin szellemi irányításával kidolgozásra került a tantervi elképzelés, amely lehetővé tette a koedukációt, biztosította az ingyenes oktatást, ideértve a tankönyveket, a ruházatot és az étkezést is. Tanítottak az iskolában asztalos mesterséget, vas- és fémmunkát, kertészeti ismereteket, földmérést, szabást, varrást, hímzést. Bevezették a tanulmányi kirándulásokat is!

Batthyány gróf tervei között szerepelt még egy alsó fokú középiskola (polgári) indítása is, továbbá dédelgetett álma volt, hogy Bögötét a térség művelődési központjává fejleszti. Ehhez az elképzeléséhez jól illeszkedett az általa létrehozott lap-szerkesztőség és kiadó. Szeretett volna egy nyomdát is megvalósítani, de ehhez már nem volt ereje. Elfáradt az őt ért támadásoktól, és lemondva magyar állampolgárságáról London melletti birtokán telepedett le. Batthyány Ervin gróf Londonban és Cambridge-ben töltött egyetemi éve alatt a társadalmi haladást hirdető neves személyiségek – Lev Tolsztoj és Pjotr Kropotkin – hatása alá került. Hazai barátai közül Heller Farkas közgazdász egyetemi tanárral, Szabó Ervin szociológus-könyvtárigazgatóval tartott szoros kapcsolatot. Batthyány küzdelmeit támogatta Ady Endre is, aki többször is kiált Batthyány és a reformiskola mellett a Budapesti Napló hasábjain. Az iskola 1921. május 25-én megszűnt, és az akkori Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 65085/21. számú határozatával köz-művelődési célra jelölte ki.

A kijelölt célok ellenére ez az épület az idők során számtalan funkciót viselt. Egy száz fő befogadóképességű „kulturterem” mellett volt itt orvos-lakás, postahivatal, fodrászüzlet, tanácsbírlakás, rendőrség és varroda. Amikor 1990-ben önálló lett a település, a Kultúrházban nem volt vezetékes ivóvíz, angol WC, mállott a vakolat, szinte romokban hevert az épület. Az újonnan megválasztott képviselőtestület kisebb tatarozással elérte, hogy ez a létesítmény nem maradt a település szegényfoltja.

Bögöte község Képviselőtestülete 2006-ban elhatározta, hogy az épületet teljesen felújítja, és kizárólag kulturális célra hasznosítja. A Közkincs-program keretében meghirdetett pályázaton sikerült nyerni a településnek 20 millió forint kamatmentes hitelt(!), amelyet 20 év alatt kell visszafizetni! Nagyon nagy anyagi megpróbáltatást jelent ez számunkra, de – jobb pályázati lehetőség nem lévén – az elhatározott cél érdekében vállaltuk a terheket.

A felújítás során az épület belseje a funkciónak megfelelő átalakítást nyert, esztétikailag megszüpült. A külső homlokzat az idők során – a funkcióváltások következtében – többször változott, de őszintén meg kell mondani, hogy *soha nem volt ez egy szép épület*. A 2006-ban történt felújítás során az utcai homlokzatot, illetve annak tetőrészét átalakítottuk, amely véleményünk szerint a létesítmény előnyére vált.

Az avatással egy időben prof. dr. István Lajos leplezte le az intézmény falán elhelyezett Batthyány Ervint ábrázoló domborművet, amely Gál Tamás Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása.

A művelődési ház nagyterme számtalan rendezvényt fogadott eddig. Évente 3–4 kiállítást, több konferenciát, színházi estet rendezünk. Láthattuk a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház kamara-előadásait, a Budapesti Színkört. Rendszeres vendégünk a celldömölki Soltis Lajos Színház, a szombathelyi Mesebólt Bábszínház és több amatőr együttes. Itt zajlanak ünnepi eseményeink, az esküvők, a Kistérségi Gyermekejóléti Szolgálat foglalkozásai és a helyi fiatalok rendezvényei. A termet kényelmes, több funkcióra alkalmas korszerű bútorzattal rendeztük be: összecukható konferencia-asztalokkal, „rakásolható” párnázott székekkel, térelválasztókkal. A beépített vetítő és hangosító berendezésnek köszönhetően – ősztől tavaszig, szombat esténként – ingyenes „mozielőadásokat” szervezhetünk.

A felújításba kisebb bővítés is belefért: két öltözőhelyiséget építettünk a színpad mögé. Külön teremben kapott helyet a Batthyány Ervin életét és munkásságát bemutató állandó kiállítás. Természetesen ebben a teremben zajlanak a kisebb foglalkozások (például a kreatív műhely), valamint az előadások, megbeszélések, és egyúttal az olvasóterem szerepét is betölti.

Nagyon fontos pontja a háznak a könyvtár, amely a Kistérségi Mozgókönyvtár hálózatban

működik. A könyvtári állomány folyamatosan, a szakmai elvárásoknak és a helyi igényeknek megfelelően cserélődik. Ezen túl számos folyóirat, DVD és CD-lemez kölcsönözhető, vagy a spontán igényeknek megfelelően akár a helyszínen is vetíthető, lejátszható.

Az intézmény előtere, hallja az alkalmilag – kizárólag rendezvényekkor – működtetett büfével együtt kellemes beszélgetések, találkozások színtere, s ebből a térből nyílnak a mosdók.

A művelődési ház főbejárata mellett külön biztosítottunk bejutási lehetőséget a mozgáskorlátozottak számára, amelyet egy kellemes télikert köt össze a nagyteremmel. Ez a helyiség szintén alkalmas előadások és foglalkozások tartására.

Az épületet jól kiegészíti egy rendezvénytér a hozzá kapcsolódó szabadtéri színpaddal. Az elmúlt másfél évtizedben rendkívüli módon megnövekedett az igény a szabadtéri rendezvényekre. Egy-egy esemény kapcsán erőnket meghaladó költségekkel tudtuk elérni, hogy megfelelő infrastruktúra álljon rendelkezésre. Nagyon sokba kerül a színpad- és sátorbérlés, amely újból és újból visszatérő problémát és költséget jelent, akár évente több alkalommal is. Célszerűnek tartottuk hát, hogy egyszerű és viszonylag olcsó építészeti megoldással hosszútávra elrendezzük ezt a problémát. Első ütemben elkészült a szabadtéri színpad a nézőtérrel! Második ütemként – pályázati lehetőségre várva! – megtervezettük a színpad lefedését, amely nagyszerű lehetőséget biztosít arra, hogy rendezvényeink zavartalanul bonyolódjanak. A lefedett színpadtér – időjárástól függetlenül – önállóan is alkalmas lesz kisebb programok fogadására.

Szilárd meggyőződése, hogy csak álmunk adnak esélyt a megmaradásra. Az álmok pedig akkor válnak valósággá, ha küzdünk értük, makacsul és következetesen. Bögöte több évszázados erőfeszítéseinek köszönheti, hogy nem került le a térképről. Él, és élni akar.